

**Wyrok z dnia 5 lipca 1996 r.
III ARN 17/96**

W myśl art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. Nr 17, poz. 75 ze zm.) Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu - Instytut Pamięci Narodowej uprawniona jest tylko do wyrażania opinii co do charakteru miejsc odosobnienia, o których mowa w art. 3 pkt 2 oraz art. 4 ust. 1 pkt 1 lit. b i pkt 3. Natomiast nie jest uprawniona do określania wieku osób przebywających w tych miejscach jako przesłanki prawa do świadczeń przewidzianych w tej ustawie.

Przewodniczący SSN: Jerzy Kwaśniewski, Sędziowie SN: Janusz Łętowski, Walerian Sanetra, Maria Tyszel (sprawozdawca), Andrzej Wróbel,

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Waldemara Grudzieckiego, po rozpoznaniu w dniu 5 lipca 1996 r. sprawy ze skargi Jana L. na decyzję Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w W. z dnia 26 października 1994 r., [...] w przedmiocie odmowy przyznania uprawnień kombatanckich, na skutek rewizji nadzwyczajnej Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie [...] od wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego-Ośrodek Zamiejscowy w Lublinie z dnia 10 listopada 1995 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Naczelnemu Sądowi Administracyjnemu-Ośrodkowi Zamiejscowemu w Lublinie do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 26 października 1994 r. Kierownik Urzędu d/s Kombatantów i Osób Represjonowanych odmówił Janowi L., urodzonemu 16 maja 1929 r., przyznania uprawnień kombatanckich, gdyż na podstawie wykazu jednolitego obozów, sporządzonego przez Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu - Instytut Pamięci Narodowej wraz z uzupełnieniem z dnia 11 marca 1993 r., wydanego z upoważnienia art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. Nr 17, poz. 75 ze zm.) uznał, że uprawnienia kombatanckie z tytułu pobytu w obozach dla wysiedlonych w Zamościu i Zwierzyńcu przysługują jedynie osobom, które w nich przebywały jako dzieci do lat 14. Wnioskodawca natomiast był osadzony w obu tych obozach mając ukończone 14 lat życia.

W skardze, wniesionej do Naczelnego Sądu Administracyjnego, skarżący wnosił o uchylenie zaskarżonej decyzji zarzucając, że przed ukończeniem 14 lat życia był represjonowany wraz z rodzicami; na skutek obławy niemieckiej w 1943 r. ukrywał się, następnie od 20 czerwca był osadzony w obozie w Zwierzyńcu, przewieziony do obozu w Zamościu, skąd w lipcu 1943 r., po oddzieleniu od rodziców, został wywieziony na roboty do Rzeszy Niemieckiej. Podczas pobytu w obozach miał więc zaledwie 14 lat i

półtora miesiąca.

Naczelny Sąd Administracyjny-Ośrodek Zamiejscowy w Lublinie wyrokiem z dnia 10 listopada 1995 r. [...] oddalił skargę.

W rewizji nadzwyczajnej od tego wyroku Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego zarzucając, że zaskarżony wyrok został wydany z rażącym naruszeniem prawa, w szczególności przepisów art. 4 ust. 1 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. Nr 17, poz. 75 ze zm.) oraz art. 207 § 2 pkt 1 Kodeksu postępowania administracyjnego, wnosił o jego uchylenie.

Rozpoznając sprawę Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Skład orzekający w sprawie w całej rozciągłości podziela zarzuty zawarte w rewizji nadzwyczajnej oraz ich uzasadnienie.

W szczególności Sąd Najwyższy podziela pogląd, że przyznanie uprawnień kombatanckich osobom, które podlegały represjom wojennym uzależnione zostało, w myśl przepisu art. 4 ust. 1 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. Nr 17, poz. 75 ze zm.), zwanej dalej ustawą o kombatantach, od spełnienia dwóch warunków: 1) określonych przyczyn represji, do których zaliczono przyczyny polityczne, narodowościowe, religijne i rasowe, 2) przebywania z tych właśnie przyczyn w hitlerowskich więzieniach, obozach koncentracyjnych i ośrodkach zagłady lub w innych miejscach odosobnienia, w których warunki pobytu nie różniły się od warunków w obozach koncentracyjnych, a osoby tam osadzone pozostawały w dyspozycji hitlerowskich władz bezpieczeństwa.

Stosownie natomiast do art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy o kombatantach, to Kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych na podstawie opinii Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce - Instytutu Pamięci Narodowej określa te miejsca odosobnienia, w których warunki pobytu nie różniły się od warunków w obozach koncentracyjnych, a osoby tam osadzone pozostawały w dyspozycji hitlerowskich władz bezpieczeństwa. Umocowanie zawarte w art. 8 ust. 1 pkt 2 dało Kierownikowi Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych uprawnienie do określenia miejsc odosobnienia, a nie do różnicowania pod względem podmiotowym uprawnień osób tam przebywających; żadnych dodatkowych warunków podmiotowych nie przewiduje bowiem przepis art. 4 ust. 1 pkt 1 lit. b ustawy o kombatantach. Oznacza to, że uprawnienia te przysługują wszystkim osobom osadzonym w miejscach odosobnienia określonych w tym przepisie, których wykaz sporządza Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu - Instytut Pamięci Narodowej, o ile nie zachodzą przesłanki negatywne z art. 21 ust. 2 ustawy o kombatantach.

Sąd Najwyższy zauważa również, że powołany wyżej przepis art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy o kombatantach nie upoważnił Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich (obecnie Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu) - Instytutu Pamięci Narodowej do wskazywania osób uprawnionych do świadczeń z ustawy o kombatantach, a jedynie do wyrażenia opinii o faktach historycznych, tj. do określenia charakteru miejsc odosobnienia. Opinia ta, jak każdy inny dowód podlega kontroli i ocenie organu orzekającego w konkretnej sprawie. Tak więc adnotacja zawarta w pkt IV wykazu jedno-

litego obozów, obejmującym obozy dla wysiedlonych na Zamojszczyźnie: "Uprawnienia przysługują wyłącznie dzieciom do lat 14, osadzonym w tych obozach", wyraźnie wykracza poza umocowanie ustawowe, jakie dla tej Komisji przewidziano w ustawie o kombatantach. Ustawa ta również wobec osób, które jako dzieci zostały odebrane rodzicom w celu poddania eksterminacji lub w celu przymusowego wynarodowienia, nie wprowadziła kryterium wieku. Na podstawie przepisu art. 8 ust. 2 pkt 3 Główna Komisja potwierdza jedynie okoliczność odebrania dzieci rodzicom w określonym celu, wskazanym w art. 4 ust. 2, natomiast Komisja w uzupełnieniu wykazu jednolitego obozów [...] kryterium wieku ustanowiła bez umocowania prawnego.

Jak już wspomniano, opinia Komisji nie jest wiążąca ani dla Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów ani dla Sądu orzekającego w sprawie, tym bardziej nie jest wiążąca w części, w której Komisja przekroczyła kompetencje określone ustawą. [...]

Sąd Najwyższy nie podziela poglądu wyrażonego w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że: "Kryterium wieku 14 lat zostało przyjęte przez Kierownika Urzędu d/s Kombatantów odpowiednio do powszechnie obowiązujących w tym względzie przepisów prawa polskiego. Granica wieku musiała być ustalona jednoznacznie aby nie stwarzać dowolności co do jej przestrzegania. Z tych powodów decyzja odmowna jest poprawna". Taka ocena, zdaniem Sądu Najwyższego w składzie orzekającym, nie może mieć zastosowania do stanów faktycznych, które zdarzyły się podczas okupacji hitlerowskiej. Jest bowiem faktem historycznym powszechnie znanym, że władze okupacyjne w stosunku do obywateli polskich nie przestrzegały prawa, nawet ustanowionego przez siebie, a zwłaszcza prawa polskiego. Tak jednoznaczne ustalenie granicy wieku, jak to uczyniła Główna Komisja w stosunku do dzieci represjonowanych w rozumieniu przepisów art. 4 ust. 1 pkt 1 lit. b oraz w art. 4 ust. 2 może wskazywać na przywiązywanie zbyt dużej wagi do przepisów wydanych podczas okupacji oraz na założenie, a priori, że były one ściśle przestrzegane.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy uznał, że rewizja nadzwyczajna jest w pełni uzasadniona, bowiem zaskarżony wyrok został wydany z rażącym naruszeniem prawa materialnego, w szczególności przepisów art. 4 ust. 1 pkt 1 lit. b w związku z art. 8 ust. 1 pkt 2 ustawy o kombatantach oraz art. 207 Kodeksu postępowania administracyjnego i na podstawie przepisów art. 210, 211 KPA i 422 § 2 KPC orzekł, jak w sentencji wyroku.

N o t k a

Uprawnienia dzieci przebywających w okresie okupacji hitlerowskiej w obozie w Zamościu, były przez Sąd Najwyższy rozważane już w uchwale z dnia 4 listopada 1982 r., III UZP 5/82 (OSNCP 1993 z.5-6 poz. 67). Sąd Najwyższy stwierdził, iż pobyt dzieci w wieku do 14 lat w okresie okupacji hitlerowskiej w obozie w Zamościu uprawnia do świadczeń rentowych określonych w art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 23 października 1975 r. o dalszym zwiększaniu świadczeń dla kombatantów i więźniów obozów koncentracyjnych (Dz. U. Nr 34, poz. 186).

=====